ZÁKLADNÍ OBSLUHA POČÍTAČE - TAHÁK PRO ZAČÁTEČNÍKY

ZÁKLADNÍ POJMY

Hardware Fyzické části počítače, které můžete vidět a dotknout se jich. Např. monitor (obrazovka), klávesnice, myš, počítačová skříň, tiskárna, USB flash disk.

Software Programy a aplikace, které běží v počítači. Software nemůžete fyzicky chytit, je to sada instrukcí pro počítač. Například Word, Excel, prohlížeč internetu, počítačové hry, antivirový program.

Operační systém (OS) Nejdůležitější software v počítači, který řídí celý počítač a umožňuje spouštět ostatní programy. Bez operačního systému počítač nefunguje. Je to jako mozek počítače.

Windows Nejpoužívanější operační systém od firmy Microsoft. Existuje ve více verzích (Windows 10, Windows 11). Další operační systémy jsou například macOS (pro Apple počítače) nebo Linux.

Plocha (Desktop) Hlavní obrazovka, kterou vidíte po zapnutí a přihlášení do počítače. Na ploše jsou ikony programů a souborů. Dole je většinou lišta s tlačítkem Start a hodinami.

Ikona Malý obrázek představující program, soubor nebo složku. Kliknutím myší na ikonu se program spustí nebo soubor otevře.

Start (Nabídka Start) Tlačítko v levém dolním rohu obrazovky (logo Windows). Po kliknutí se otevře nabídka, kde najdete:

- Seznam všech nainstalovaných programů
- Vypnutí počítače
- Nastavení systému
- Dokumenty a obrázky
- Vyhledávání souborů a programů

Soubor Dokument uložený v počítači. Může to být text, obrázek, video, hudba, tabulka. Každý soubor má název a příponu (koncovku), která říká, o jaký typ souboru jde. Např.:

- dopis.docx (Word dokument)
- fotka.jpg (obrázek)
- tabulka.xlsx (Excel tabulka)
- píseň.mp3 (hudba)

Složka (Adresář) Místo pro uspořádání souborů, jako šanon nebo krabice na dokumenty. Složka může obsahovat soubory i další složky. Pomáhá udržet pořádek v počítači. Např. složka "Dokumenty", "Fotky", "Hudba".

Archiv (ZIP soubor) Speciální soubor, který obsahuje jiné soubory zabalené dohromady, obvykle zmenšené. Je to jako když dáte několik věcí do jednoho balíčku. Používá se pro posílání více souborů najednou emailem nebo pro úsporu místa. Přípony: .zip, .rar, .7z

Kurzor / Ukazatel myši Šipka nebo jiný symbol na obrazovce, který se pohybuje, když hýbete myší. Ukazuje, kam kliknete.

Textový kurzor Blikající svislá čárka |, která ukazuje, kam se zapíše text při psaní na klávesnici.

Internet Celosvětová síť propojených počítačů, kde můžete hledat informace, psát emaily, sledovat videa, komunikovat s lidmi, nakupovat. Potřebujete připojení k internetu (Wi-Fi nebo kabel).

Prohlížeč (Browser) Program pro procházení internetových stránek. Nejznámější prohlížeče:

- Google Chrome
- Mozilla Firefox
- Microsoft Edge
- Safari (na Apple zařízeních)

Vyhledávač Webová stránka, kde zadáte, co hledáte, a ona vám najde výsledky z celého internetu. Nejpoužívanější:

- Google (www.google.cz)
- Seznam (www.seznam.cz)
- Bing

Webová stránka (Web) Stránka na internetu s informacemi, obrázky, videi. Má svou adresu (URL), např. www.seznam.cz

URL adresa Adresa webové stránky, kterou píšete do prohlížeče. Začíná obvykle www nebo https://

E-mail (Elektronická pošta) Zprávy posílané přes internet. Je rychlejší než klasická pošta. Každý má svou e-mailovou adresu, např. jmeno@seznam.cz

Spam Nevyžádané e-maily, většinou reklamy nebo podvodné zprávy. NEOTEVÍREJTE přílohy ve spamu a neklikejte na odkazy! Spam můžete označit a smazat.

Heslo (Password) Tajný kód pro přihlášení do počítače, emailu nebo webových stránek. Musí být silné (kombinace velkých a malých písmen, čísla, znaky). Příklad dobrého hesla: Pes2024!Modrý. NIKOMU heslo nesdělujte!

Uživatelské jméno (Username) Vaše jméno nebo přezdívka pro přihlášení. Často je to váš email.

Přihlášení / Odhlášení Přihlášení = zadání uživatelského jména a hesla pro vstup do systému. Odhlášení = ukončení práce, ale počítač zůstává zapnutý.

RAM paměť (Operační paměť) Rychlá dočasná paměť, kterou počítač používá při práci. Když vypnete počítač, všechno z RAM paměti zmizí. Proto je důležité ukládat práci! Čím více RAM, tím rychlejší počítač.

Úložiště / Pevný disk (Hard Disk) Místo v počítači, kam se trvale ukládají všechny vaše soubory, programy, fotky, dokumenty. Data zůstávají i po vypnutí. Velikost se měří v GB (gigabajtech) nebo TB (terabajtech). Např. 500 GB, 1 TB.

USB port Otvor v počítači, kam zapojujete USB zařízení (flash disk, myš, klávesnici, tiskárnu).

Cloud (Cloudové úložiště) Místo na internetu, kam můžete ukládat soubory. Soubory nejsou fyzicky v počítači, ale na serverech na internetu. Můžete k nim přistupovat z jakéhokoliv počítače nebo telefonu s internetem. Příklady: Google Drive, OneDrive, Dropbox, iCloud.

Příloha (Attachment) Soubor připojený k emailu. Může to být dokument, fotka, tabulka. Pozor na přílohy od neznámých odesílatelů!

Aktualizace (Update) Stažení nové verze programu nebo operačního systému s opravami a vylepšeními. Důležité pro bezpečnost!

Program / Aplikace Software určený pro konkrétní činnost. Např. Word (psaní), Excel (tabulky), Chrome (internet), Spotify (hudba).

Instalace Nahrání a nastavení nového programu do počítače, aby se dal používat.

Odinstalace Odstranění programu z počítače.

Myš Zařízení pro ovládání počítače pohybem po podložce. Má levé a pravé tlačítko a často i kolečko uprostřed.

ZÁKLADNÍ KLÁVESOVÉ ZKRATKY

PRÁCE SE SOUBORY A TEXTEM:

- Ctrl + C = Kopírovat (označený text, soubor nebo složku)
- Ctrl + X = Vyjmout (kopírovat a smazat originál)
- Ctrl + V = Vložit (vložit zkopírovaný nebo vyjmutý text/soubor)
- Ctrl + S = Uložit (VELMI DŮLEŽITÉ! Ukládejte často, abyste nepřišli o práci!)
- Ctrl + Z = Zpět (vrátit poslední akci, "krok vzad")
- Ctrl + A = Vybrat vše (označí celý text v dokumentu nebo všechny soubory ve složce)
- Ctrl + F = Hledat (najde slovo v textu nebo soubor)
- Ctrl + P = Tisk (otevře okno pro tisk dokumentu)
- Ctrl + N = Nový (vytvoří nový dokument nebo okno)

FORMÁTOVÁNÍ TEXTU:

- Ctrl + B = Tučné písmo (Bold)
- Ctrl + I = Kurzíva (Italics - nakloněné písmo)
- Ctrl + U = Podtržení (Underline)
- Ctrl + + = Zvětšit písmo (v některých programech)
- Ctrl + - = Zmenšit písmo (v některých programech)

MAZÁNÍ:

- Delete = Smazat znak napravo od kurzoru (nebo označený text/soubor)
- Backspace = Smazat znak nalevo od kurzoru
- Ctrl + Backspace = Smazat celé slovo nalevo
- Ctrl + Delete = Smazat celé slovo napravo

SYSTÉMOVÉ ZKRATKY (WINDOWS):

- Alt + Tab = Přepínání mezi otevřenými programy (podržte Alt a zmáčkněte Tab)
- Alt + F4 = Zavřít aktivní program
- Win + D = Zobrazit plochu (schová všechna otevřená okna, opětovné stisknutí je vrátí)
- Win + E = Otevřít Průzkumník souborů
- Win + L = Zamknout počítač (vyžaduje heslo pro odemknutí)
- Ctrl + Alt + Delete = Bezpečnostní nabídka (správce úloh, odhlášení, zamknutí)
- Print Screen (PrtSc) = Vytvoří snímek obrazovky (screenshot)

UŽITEČNÉ TIPY:

Pravé tlačítko myši - Kliknutím na soubor, složku nebo text otevřete nabídku s možnostmi (kopírovat, vložit, smazat, přejmenovat…)

Dvojklik - Otevře soubor, složku nebo spustí program

Označení více souborů - Podržte Ctrl a klikejte na jednotlivé soubory

Označení souvislých souborů - Klikněte na první, podržte Shift a klikněte na poslední

DŮLEŽITÁ UPOZORNĚNÍ:

✓ UKLÁDEJTE PRŮBĚŽNĚ! Stiskněte Ctrl + S každých pár minut, abyste nepřišli o práci při výpadku proudu nebo při pádu programu.

✓ SPRÁVNÉ VYPNUTÍ POČÍTAČE: Vždy vypínejte přes Start → Vypnout. Nikdy nevypínejte počítač tlačítkem na skříni (jen v nouzi)!

✓ POZOR NA SPAM: Neotevírejte podezřelé emaily od neznámých odesílatelů. Neklikejte na podezřelé odkazy. Nestahujte přílohy, které neočekáváte.

✓ SILNÁ HESLA: Používejte kombinaci velkých a malých písmen, číslic a speciálních znaků. Minimálně 8 znaků. Příklad: Modr4_Ob1@ka

✓ ZÁLOHOVÁNÍ DAT: Důležité soubory zálohujte na USB disk nebo do cloudu. Počítač se může porouchat.

✓ AKTUALIZACE: Nechte si pravidelně aktualizovat Windows a antivirus. Je to důležité pro bezpečnost.

✓ PŘI NEJISTOTĚ ZASTAVTE: Když si nejste jistí, radši se zeptejte odborníka. Nemažte soubory, u kterých nevíte, co jsou.

✓ CVIČENÍ DĚLÁ MISTRA: Čím více budete počítač používat, tím jistější budete. Nebojte se zkoušet věci - většinu akcí lze vrátit zpět (Ctrl + Z)!